

ומימא אקר גס לרצנן ורצא דכור זיכ קצר נמי הכי דאפי' דקשין אקור בשבת, אכן לריך לבאר מכ דקורנן כרמזים דגס זרכין ליכא חיוב חטאת.

עוד לריך ליישב כא דפסק כרמזים דפ"ח ממעב"ק גבי דס חטאת דבעור כרך טעין כיזים אכל בעור כקשה הרי כוא כעץ וגורד כדס מעליו, כרי דפסק כרצנן וחילק בין רכין לקשין, וכבר כקשה כן כח"מ שס.

והנראה כזה דקורנן כרמזים דג"כ לריך לחלק בין כיזים דדס חטאת ובין חיוב מכנס בשבת דחיובו משום מלצן, דכנס ככא דמשני רצא כמכ דחנן ניהן עליה מים עד שחכלה משום דכל כיזים דלית ליה כיסכום לא שמיכ כיזים קשה דעכ"פ לא גרע נתינת מים מלכרי כיזים וכמו דחייב על קמיטת דאף דכשקוטט מטט מים עוד לא גמר מלאכה ככיזים ולא גמר לביזון ומימא חייב כיון שזכו מקלת הכיזים וכלכרי כיזים וא"כ נתינת מים עד שחכלה הרי עשה עכ"פ קלת לביזון, ומכ"ש ר' חייא בר אשי שכתיר בשכשור כא זכו בודאי מקלת כיזים ולמכ מותר וכהי ראווי לחייב גס כזה, ומזה מוכח דעיקר מלאכה כיזים דחיובו משום מלצן היא דוקא כיכי דלריך ואפשר לכוילא ככלוע כמו בצגד, וזכו דאמר רצא שכל כיזים דלית ליה כיסכום לא שמיכ כיזים וכיינו דכיקסכום שכוה שפסוף לר זכ כזה יס כזה כיזים גמור לכוילא גס ככלוע, אבל כנתינת מים עד שחכלה דזכו רק מנחין לא שמיכ כיזים וזכו לענין שבת דחיובו משום מלצן דאם היכ אפשר כזה חיוב משום מלצן לא היכ לריך לכתיר נתינת מים שזכו תחלה ככיזים וכמו דאקר גבי צגד אפי' נתינת מים, ואף שבהרמזים לא פסק דשריית צגד זכו כיזים לדין חיוב חטאת מימא כרי אקר מדרצנן כדמוכח במתני' דצגד מקיחה כסמרטוט ובעור נוחן עליה מים וע"כ מוכח דבעור אי"ל לבוא כלל לדין מלצן, ומשום דאין קמיטת בעור לכן לא אקרו חכמים כנתינת מים ודוקא בדרך כיזים אף שאין בעור משום מלצן מימא אקרו כשציל שכוה דומה לכיזים.

ולפי דצרינו כ"י לריך לומר דגבי כיזים דדס חטאת חייב ככיזים אף דאי אפשר אלא לכנס מנחין ושלל לכוילא ככלוע מצפנים ומשום זכ חייב ככיזים בעור, ומכ דאינו חייב ככיזים בעור קשה י"ל דעור קשה אינו לריך ככיזים דאפשר לנקותו בקל ע"י גירוד וכמו שמגרדין ט"ז, אבל באמת אי"ל לומר כן דהא בריך ל"ח ע"כ צמי רצא דס עולה למטה ודס חטאת למעלה מכי משום נוגע כוא וכה נגע או דלמא משום בלוע כוא וכה לא בלע ומסיק דאינו טעין כיזים, ומוכח דבדס חטאת עיקר ככיזים כוא לכוילא ככלוע, וכיון דמחייבין בעור רך מוכח דאפשר לכוילא ע"י כיזים כדס ככלוע, וא"כ שוב יקשה אמאי לא חילק כרמזים גבי חיוב חטאת בשבת בין רך לקשה, ולכן לריך לומר דאף דמכמי כיזים בעור רך לכוילא כדס כניכר, אבל מימא לביזון גמור כמו גבי צגד ליכא בעור אפי' רך ולא ילפינן בעור מאכ מלאכה מלבד שבת דעיקרו כמסכן בליזון כלומר שבת שייך לביזון גמור, ומשום זכ מחלקין דגבי צגד אפי' מקלת לביזון חייב כמו קמיטת מים, אבל בעור כיון דלא שייך גבי לביזון גמור אינו חייב על לביזון וקמיטתו, ועכשיו מבואר מכ דאינו חייב בעור קשה ככיזים דיש לומר דבעור קשה לא שייך לא בליעם ולא כולאת בלוע ולכן אי"ל אלא לגרדו.

פרק י

הלכה יז המפים שחין בשבת כרי להרחיב פי המכה בדרך שהרופאין עושין שהן מתכוונין ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב משום מכה בפמיש שזו היא מלאכת הרופא ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבת הרי זה מותר.

ע"י צ"מ שמיישב ד' כרמזים שפסק לכוילא ליחכ מותר אף שפסק דמלאכה שאל"ג חייב וצג"ז דף ק"ז אמר רב מאן חנא דמפיק מורקא לכוילא ליחכ פטור ר"ש כוא דאמר מלאכה שאל"ג פטור, משום דכרמזים מפרש דמפיק מורקא חייב משום מכ כפטיש ולא כפירשיי דמפיק מורקא משום בונכ כוא ולכן כשכוה לכוילא ליחכ אינו גמר מלאכה עיי"ש, ובאמת כזר כקצו כן כראשונים על שמואל גופיה דפסק כריי כמשאל"ג ופסק כמפיק מורקא דפטור ומותר עיין בשבת דף ג' בחוס' שכתבו בשם ר"ת דשמואל קאמר כן אליבא דר"ש וליכ לא ק"ל, אכן מקודם נצ"ח עיקר דרך מילה שחידש כרמזים דמפיק מורקא הוי משום מכ כפטיש ולמכ צאצא אינו חייב משום בונה וכבר כקשה כן כרמ"ק בביאו כ"מ וז"ל היחכ מאי מכ כפטיש שייך כזה וכלא אין זכ גמר מלאכה וכו"ל לפרש משום בונכ כפירשיי עכ"ל, וז"ל רש"י כנתינת דף ו' ע"כ דדיח חייב שכוה מחקן פתח ומייב משום בונכ דאשכחן בנין כנתינת דכתיב ויבן את כלל.

והנה כרמזים פסק צפרק זכ כלי י"ג וז"ל בעושה אוכל קצוע כרי זכ חולדת בונכ וחיוב וכן בעושה כלי אדמכ כגון חניר וכו' כרי' חולדת בונכ וחיוב וכן כמגנן את כגניוכ כרי' חולדת בונכ ומייב, כמכניס יד כקרדוס בחוך כעץ שלו כרי' חולדת בונכ, וכן כחוקע ט"ז כעץ וכו' עד שנתאחד כרי' חולדת בונכ וחיוב, עכ"ל, וכ' כ"מ על מכ שכתב כרמזים דבעושה כלי אדמכ חייב משום בונכ דכוא מימרא דאבוי דף ע"ד כאי מאן דעביד חניחא חייב ז' חטאות ואחד מכס כוא בונכ, וכטנין שש"פ שאתרו אין בנין ככלים זכו ככלים שנתפיקו לכתובין כמו שנתבאר. צ"כ כ"כ אכל בעושה כלי מחתלתו אין לך בנין גדול מזה ואין נקדא זכ בנין ככלים שכרי אינו כלי אלא עושה כלי וכשמוטות מוכיחות כן ועיקר ע"כ ד' כ"מ.

והנה ד' כ"מ כס ד' בחוס' בשבת בריך ע"ד דרש"י פי' על כאי מאן דעביד חניחא דכוי ז' חטאות לבד מבונכ אכל משום בונכ לא מחייב דאין בנין וסתיר ככלים, וכ' ע"ז בחוס' דדוקא במחזיר מטב של טרקיים אמרינן דאין בנין ככלים אכל בעושה כלי מחדש חייב משום בונכ דכא אמרינן עייל שופתא בקופינא דמרא חייב משום בונכ, אך אח"כ כקשו ממנפח ככלי זכוכית דחייב משום מכ כפטיש, ואצאי לא חייב משום בונכ דכא כוי כלי מחדש ונשארז בקושיא, ולפי דברי כרמ"מ דכרמזים נמי ק"ל כשיטת בחוס' דלא אמרינן אין בנין ככלים אלא במחזיר אכל לא כעושה מחדש אי"כ ישאר כקושיא ממנפח ככלי זכוכית דכן פסק גס כרמזים צ"כ כלי ט"ז, אך צר מן דין קשה לפי דברי כ"מ למכ לכתוב כרמזים לשנות דוקא בעושה כלי אדמכ כגון חניר וחנית כשלמא כגמי חשיב ז' חטאות אכל כרמזים כא לא חשיב ככא כלל ריבוי חטאות, ואף דדרך כרמזים לכתוב כחופן כנצאל צג"ז, כוא דוקא שלא לשנות כחופן אחר אכל ככא למכ ליה לכאריך ולכתוב בעושה כלי אדמכ כגון חניר וכו' ליחני בעושה כלי חייב משום בונכ, ועוד קשה לשון כרמזים ככ"י זו כחלתו שכי בעושה אוכל קצוע כ"ז חולדות בונכ דלמכ כוי חולדת בונכ ולמכ לא כוי בונכ ממש וכא בונכ כוי כ"ש, ומכ כוי בונכ ממש דנימא דבעושה אוכל קצוע כוי חולדת בונכ.

אכן באמת כל כ"ל מיושב כחופן פשוט, דכנס כגמי דף מ"ז גבי מחזיר מטב של טרקיים אמרינן דאם תקע חייב חטאת, וכנס לשיטת בחוס' דכחילוק כוא בדין בנין ככלים בין מחזיר למעשה מחדש אי"כ ל"ע למכ חייב אס תקע כיון דאין בנין ככלים גבי מחזיר, ומטעם זכ פי' כרי' כחידושיו דאם תקע חייב חטאת משום מכ כפטיש אכל משום בונכ לא חייב דאין בנין ככלים, וכן פי' רש"י צ"כ כל ככלים דף ק"כ, אכל כרמזים צ"כ כ"כ מכ"י שבת כ"י כ"כ כחכ להדיא גבי מחזיר דלתות דגס ככלים של פרקיס אס תקע חייב משום בונכ אף דלא כוי אלא כחזיר, אכן

אבן צמח' דף ק"ג כתבו דחוקק חייב משום זונת ומשמע דק"ל
לכתוב' דחוקק הוי כמו עושב כלי מחדש, אבל אינו מקטרג
כ"כ, אבן נראה דכרמזים ביאר הענין באופן אחר דבטעמא
דמגנן חייב משום זונת כחכר כרמזים בפ"ז ה"ו וז"ל ואם
גבנו ועשבו גביה חייב משום זונת שכל הצקצק חלק אל ח'ק
ודבק בכל עד שיעשו יוף אחד היז דומה לגנין עכ"ל, ומבאר
דמלאכת זונת יש בו בגדר שהוא מקנץ ח'ק אל חלק דכיינו
שכחא זונת בנין מאגניס או מעלים, ובזה מביא' בפשיטות לשון
כרמזים שצמדנו שכחצ דעושה אהל קבוע היז תולדת זונת
וכקציו דלמה כתב שכחצ תולדת זונת וכלא הוא זונת ממע,
אך לפי' ניחא שפיר דעיקר אב מלאכת זונת הוא זונת בנין
שע"כ יש בו שני הענינים אי שהוא עושב אהל קבוע, כי שהוא
מקנץ חלק אל חלק, ונחלא דעושה אהל קבוע באחת אינו אלא
תולדת דכיינו שהוא דומה לאב במקלחו, דכיינו עשיית האוכל
קבוע וכן המגנן אז בגביה הוא ג"כ תולדת זונת היינו בתולדת
השנית שהוא מקנץ חלק אל חלק כמש"כ כרמזים בפ"ז ה"ל.
איברא דלפי' קשה דכא זכא י"ז שם כבז הכונה כל שהוא
חייב, במשום פני קרקע צבית כגון שחשפיל חל
אי מילא גומא או גיא כרו זה זונת וחייב, ואח"כ כתב זכא
י"ג בעושה אוכל קבוע כר"ז תולדת זונת וחייב, משמע דכא
י"ז שכתביל זכא דין זונת אינו תולדת אלא אב וקשה דכא
ליכא בתשובה פני קרקע מקנץ חלק אל חלק ולפימ"ש גס אב
מלאכת זונת הוא צבית צית ממש שיש זכא שני כח'קים עשיית
אוכל ומקנץ חלק אל ח'ק, אכן הביאור הוא דמכ שכתבנו דנאב
דזונת לריך שני בגדרים זכו דעיקר גדר בנין דבכלט"ף אהל
כשני חלקים נקרא בנין אבל בגדר חייב מלאכת אינו ל"ך שהוא
יעשה שני בחלקים ואפי' עשה הוא חלק אי וכלחל כשני נעשה
קודם ע"כ עשה בנין, וכמו אם יכיו תקועים עלים זה זכא
בשיעור אוכל אלא שאינם מונחים על קרקע וזא וקבעם על
הקרקע עד שנעשה אוכל חייב זכא מדיון אב דזונת דכא עשה
מלאכת בנין ולכן גס משום פני קרקע צבית הוי זונת ממע
ולא תולדת ורק בעושה אוכל קבוע דאין בגדר המלאכה מקנץ
חלק אל חלק כגון צפורם קדין וכדומה ואין זכא אלא משום
עשיית אהל זכא כתב כרמזים שהוא תולדת.

ועכשיו מיושב שפיר גדר דין אין בנין בכלים, דכא דאמרין
אין בנין בכלים היינו בתולדת הראשונה דכא עשיית

האוכל זה אינו אלא דוקא ע"ג ק"ק אב בכלים לא הוי בנין
ולא הוי מלאכת אוכל ובנין כלל, וא"כ אב לוקח חתיכת עץ
ועושה ממנו כלי ע"י שחקק זכא קב אין זו דין זונת דאין זכא
גדר בנין משום עשיית אוכל אבל התולדת כשניה שחקצק חלק
אל ח'ק עד שנעשה גוף אחד דשייכא נמי במגנן פשיטא דאין
נימ זכא בין ע"ג קרקע בין בכלים דלא גרע במגנן, ולכן שפיר
פסק כרמזים שכתוקק עץ צעץ עד שנתאחד היז תולדת זונת,
וכן ניחא שפיר גס מה שפסק כרמזים דוקא בעושה כלי אומה
כגון חניר וחנית דשם הוי זונת אבל בעושה כלי עץ שחקק קב
בצקצק ועשבו כלי אינו חייב דדוקא בכלי אדמכ שמדבק כרגנים
כמו שפ"י רש"י על כא דחייב ז' חטאות, ואם עשה כלי עץ ג"כ
מעלים נפרדים כבר כתב אח"כ שכתוקק עץ צעץ היז תולדת
זונת משום דגדר מלאכת בנין זכא שחקצק חלקים נפרדים ועושה
גוף אחד שייך גס בכלים אבל גדר בנין זכא שיעושה אהל לא
שייך בכלים ובזה אמרי' אין בנין בכלים, אלא שנשאר לנו לבאר
דא"כ מה שייך גבי מחזיר מטב של פרקים כא דאין בנין וכתירכ
בכלים כיון דשם עושה גוף אחד מאגניס נפרדים, אלא דזכ
באמת נמי ניחא שפיר דלגבי דיון עשיית אוכל שבתלכת זונת
אין חילוק בין אם עשאו בחיזק או לא, דאם שטח האוכל אם
רק נעשה לקבוע לא לאיזי חייב משום זונת, אבל התולדת השנית
דמקנץ חלק אל ח'ק כתב כרמזים דדוקא עד שנעשה גוף אחד,
וא"כ שפיר ניחא דגבי מחזיר מטב של פרקים אם תקע בחיזק

כא דאמרין דחייב חטאת ופסק כרמזים דכא משום זונת כמו
שכתבנו, ורק צרפוי חלין כא מילתא באין בנין בכלים, דאם
היה בנין בכלים מחזיר בנין ואוכל - לא מחמת חקיצוק שאינו
חייב אלא דוקא בעושה גוף אחד - אז לא היה שום נימ בין
רפוי לחוקק בחיזק דעכ"פ כיון שכתירכ וביא עכשיו מטב
באופן שאינה עראי הוי דיונה כמו זונת צית שאין נימ בחיזק
או רפוי דאזכר דלא נעשה גוף אחד עכ"פ לא גרע בעושה
אוכל קבוע, אבל כיון דקיי"ל דאין בנין בכלים ולא שייכא בכלים
תורת בנין ואיבא כלל לכן אין כאן זונת, אלא אם תקע בחיזק
דאז חייב משום מחזיר דחייב גס במגנן וחוקק עץ צעץ ושאר
מילי כיון שנעשה גוף אחד, ומבאר דליכא עכשיו שום קושית
דמכ שכתירכ כחוס' מעייל שופחא בקיפיואל דמלא שזכו מה
שכתירכ כרמזים כמכניס יד הקרדוס בחיזק בעץ, שהוא צודאי
משום מחזיר דבר אל דבר ועושה גוף אי ובזה אמרי' יש בנין בכלים
כמו שכתבנו אבל מנפח בכלי זכוכית דלא הוי מחזיר ולא מקנץ
אלא שכתופח עושה בכלי אף שמושה כלי מחדש מימ לא
חייב משום זונת כמו שכתירכ דגס עשה כלי מחדש ליכא
תורת בנין.

אלא דיש לעיין בזה דאיתא דף י"א ע"ב אלא מעתה כדיוט
שחקק קב בצקצק היז דלא מחייב ובפשוטו משמע דחייב
משום זונת, אלא דנאחת לאזר העיין מקטרג יותר בל"ז דכגמי
מכיון לחייב מכה בפטיש ולא לחייב זונת, דלענין חייב זונת
אמרין בגמ' דף ק"ג דחק קפיזא בקצא, ופי' רש"י ואף שעתיד
לכוסף יש שחקיימים כן וכן פי' רבז במאירי ופסק כן להלכה,
ואף באמת כן מקטרג לגבי חייב זונת דאף דדעתו לחוסף
אבל עכ"פ עכשיו כבר עשה כלי, וכמו במשנל שחייב חיכף
כשכביע למאכ"ד (ואף שיש קלח לחי'ק) וכיון דכא הוא דחייב
אף דדעתו לחוסף אי"כ למכ לא יתחייב כדיוט שחקק קב
בצקצק, ועיין בחידושי כר"ן שפירושו הוא משום שאומן יעשה
מכצקצק שלש קצין, וא"כ לפי ה"ל מאי רבנא ומכ חלי
כגמ' זה זכא דלעיל כיון דאפי' דעתו לחוסף עד שלש קצין
יתחייב שחק קב אחד, איברא דכרמזים דק"ל אין בנין
בכלים, ע"כ גס כא דחק קפיזא בקצא לא הוי לענין זונת,
ונאחת כרמזים מפרש פי' אחר כפי' רבינו כאי גאון ור"ח
דמירי שמושה חיקין בכלי וחייב משום מכה בפטיש, אבל מקטרג
ג"כ נראה כן דלענין זונת אין נימ דעכ"פ בנה בנין, וע"כ
דכגמי כדיוט שחקק קב בצקצק לא מיירי לענין חייב זונת
אלא לענין חייב מכה בפטיש דלזה לריך גמר מלאכת ולכן אם
לא היה גמר מלאכת לא היה חייב אבל מכיון דכא כדיוט וכל
מקיקתו הוא באופן זה וכא לא יעשה יותר ואללו זכו גמר
כתלכת חייב, עכ"פ אין מכאן קטירה לשיטת כרמזים כפ"י
שכתירכ דבעושה כלי חדש נמי לא מחייב משום זונת מחמת
מלאכת עשיית אוכל, איברא דלפי דברינו ישאר לנו חימכ לפי
דעת רש"י דכא רש"י ק"ל גבי כאי מאן דעביד חתיכת דאין דין
בנין בכלים אף בעושה כלי מחדש, וא"כ לפי' ע"כ כא דחק
קפיזא בקצא לענין מכה בפטיש הוי ומלכד דחקר ככנכ למכ
יהיב גמר מלאכת ויתחייב משום מכה בפטיש כיון דדעתו לחוסף
גס אינו מבואר קושית כגמ' דף י"א אלא מעתה כדיוט שחקק
קב בצקצק דלמכ לא יתחייב וכמש"כ וז"ל.

ורפ"י האמור נבין כיטב מה דאמרין בגמ' דף ל"ב דגודלת
חייב משום זונת משום דכתוב ויבן את כללע מלמד
שקילעכ וכו' דבאמת קשה לכבין דעכ"פ כא אין לזכ שום דמיון
למלאכת זונת, אבל לפי ה"ל מיושב דגודלת הוא מקנץ חלקים
ומחזיר דבר אל דבר, אלא דלא הוי תקיעה בחיזק ולא הוי דמיון
זונת אלא דמיון אריגה, ושמשין מכך ק"א דקרוי בנין, עכ"פ
מיושב שפיר מה דכרמזים לא מפרש על מפיק מורקא דכוי
משום זונת דאף דעושה פתח אבל כיון דדיון עשיית אוכל ליכא
כלל בתלוש אלא רק גדר מקנץ חלק אל חלק וככא לא הוי
מקנץ

מקצן אלא עשיית אוכל וכתלות לא מחייב, ולא שייך כאן לכזיב אם אדם הוא כקרקע דלגבי חיובי מלאכות שבת דילפינן ממשכן בטנין בנין כקרקע ממש ופשוט, (ובאמת הרמב"ם לא פסק כלל בא גודלת חייב משום צוה אלא דבזה לא היה מיושב דעתו לא היה מלאכה צוה אלא צוה צוה מורקא הוא הוה עשיית פתח, וגם כונה רש"י בכתובות בן דמורקא נשמת לרצון דשייך דין בנין בבעיית).

ועכשיו אחי שפיר חירון במ"מ שייש דברי הרמב"ם דמשום כפי פסק במפיק מורקא ולכיליא ממנה ליהא פטור ומותר שהקשו עליו דהא פסק דמשאל"ג חייב, וכחז במ"מ דכיון דהרמב"ם מפרש דחיוצ דמפיק מורקא הוא משום מכה בפטיש לכן לא שייך צוה מלאכה שאל"ג דלא הוה מלאכה כלל כיון שאינו מושב זאת בשביל מלאכה הרופאים, ובאמת אף דדבריו מתחברים בכ"ז כס נפלאים, דמכ"פ צוה יחייש בגמ' דגמ' דף ק"ז אמרין לכדיא דברייתא דמפיק מורקא אחיה כר"ש דאמר מלאכה שאל"ג פטור, אכן לפי כ"ל מיושב שפיר דהנה דף ק"ז ע"כ פליגי רב ושמואל במתחבא דרב קצר דחייב משום צוה ושמואל אגר מכה בפטיש, ומסתחא הוא בתלות וע"כ קצר דיש צוין בכלים וכיון שתיקן את האזן שהיה ראוי לצוין זה גמי מיקרי צוין, ונרש"ג"ה כחז בשם רבינו האי דמכא דרב קצר דעיל שופתא בקופינא דמרא חייב משום צוה מוכה דרב קצר יש צוין בכלים ולכן לית בלכתא כוותיה, אכן לפי דברי הרמב"ם מהא דעיל שופתא לא מוכה דהא הרמב"ם פסק בעייל שופתא כרב וכו' והוא פסק להדיא דאין צוין בכלים כמו שהארכנו אכן במתחבא פסק הרמב"ם כשמואל דחייב משום מכה בפטיש ולא משום צוה, וע"כ בא ולא פסק צוה כרב באיקורי כדפסק באיך חרי פלוגתא כרב משום דמסתחא בודאי הוה משום דק"ל לרב יש צוין בכלים ולכן פסק הרמב"ם כשמואל דחייב משום מכה בפטיש וא"כ שפיר נראה דרב לטעמיה דק"ל יש צוין בכלים מפרש שפיר כדרייתא דמפיק מורקא משום צוה ולכן כשמתכוין להוליא ליהא הוה מלאכה שאל"ג, ולכן קאגר רב דרך דרייתא אחיה אליבא דר"ש אכן לדין דפסקין דאין צוין בכלים א"כ ע"כ כך דרייתא משום מכה בפטיש וא"כ לא הליא כלל כך דרייתא צוה דמשאל"ג, ולפי זה אם מתכוין להוליא ליהא לא הוה מלאכה וכמו שכתב הריכ"מ.

ובזה גופא יתיישב קושיית הראשונים וצוה' בשבת דף ג' משמואל דאשמואל דשמואל קצר כר"י במלאכה שאל"ג ופסק במפיק מורקא דפ"ה ומותר וכמו שהבאתי, אף כפי כ"ל אינו קושיא וזה גופא טעמא דהרמב"ם שלא דחה כך דמפיק מורקא, ופי' כך דמפיק מורקא משום מכה בפטיש וק"ל דרב מפרש משום צוה אלא משום מכה בפטיש לא הוה מתכוין להוליא ליהא מלאכה כלל וטעמיה דמפרש דלא כרב משום דמוכה משמואל גופיה דהוא גמי קצר משאל"ג חייב, וע"כ דהוא פליג על רב צוה, וטעמא מזה דרב מפרש משום צוה ואזיל לטעמיה דיש צוין בכלים ושמואל מפרש משום מכה בפטיש דאזיל לטעמיה דס"ל צוה דמסתחא דחייב משום מכה בפטיש ולא משום צוה דאין צוין בכלים, וכיון דקיי"ל צוה דמסתחא כשמואל וכ"ל ע"כ כאן במפיק מורקא גמי אינו אלא משום מכה בפטיש וכ"ל.

והנה הרמב"ם בפ"ה כ"ז פסק שבעושה נקב צלול של תרנגולים חייב משום צוה, וכחז במ"מ שפסק כרב וכי ע"ז כ"מ ויש להמזה שלקמן בקמוך כתב בעושה נקב צוין בע"ז צוין צוין ה"ז תולדת מכה בפטיש ובר"פ כ"ג כתב בעושה נקב שכוה עשויו לכניסם באורה ולכיליא כהכל ה"ז חייב משום מכה בפטיש, ע"כ דבריו, וכתב הלח"מ דק"ל להרמב"ם דהא דפליגי רב ושמואל בעייל שופתא בקופינא דמרא דרב קצר משום צוה ושמואל קצר משום מכה בפטיש וכן בעושה נקב צלול של תרנגולים לאו דרב קצר דאינו חייב אלא משום צוה אלא דרב קצר דחייב אף משום צוה אלא אין כ"ג מורה דחייב משום מכה בפטיש גמי וכו' אשכחן גמי משמר דרבה אחר משום צוה

ור"ז אחר משום מרקד ופי' רש"י דרבה אף משום צוה ק"ל, אף דנשאר הלח"מ בפליאה על הרמב"ם דא"כ הו"ל למיתני דחייב שחיס משום צוה ומשום מכה בפטיש עיי"ש בלח"מ, וכנה באמת קשים הדברים דאי חייב שחיס משום צוה ומשום מכה בפטיש א"כ א"ך קאגר רב משום צוה דמשמע משום צוה לחוד ואינו חייב אלא אחת, ולא דמי לכא דמשמר דכתב אינו חייב אלא אחת אי משום צוה או משום מרקד כמ"ש בלח"מ בטלמו משום דכלל מלאכה אחת ובאמת צוה גיפא אי לא היה חשיב אב כי חייב משום מרקד וכן לכיפך כדמוכח צ"ל כלל גדול דף ע"ג ע"כ אלא כהא אי חייב בתים לא כולל משום צוה אלא דחייב שחיס.

לכן נראה ליישב דברי הרמב"ם בהקדס שנבאר פירושו דמלאכה מכה בפטיש לדעת הרמב"ם, דכל הראשונים משמע דק"ל דמיקר מלאכה מכה בפטיש הוא מלאכה גמר מלאכה, ורק דמיקרי מכה בפטיש משום דרך האומן שמהכ בפטיש בשעת גמר מלאכה, אכן באמת קשה בדבר מאד דנקט הכה"א דוקא השם דמכה בפטיש דאינו עיקר במלאכה ואם ככה בפטיש לפני גמר המלאכה פטור כדפי' רש"י להדיא במתני', אכן הרמב"ם נראה שהוא מפרש באופן אחר דזה לשון הרמב"ם בפ"ה ה"ז ט"ז המכה בפטיש כהא אחת חייב וכל בעושה דבר שהיה גמר מלאכה ל"ז תולדת מכה בפטיש וחייב, כי"ז המנפה צללי וזכוכית וכו' צללי לורה וכו' עיי"ש הרי מוצא שאל הולך כלל בחיוצ דמכה בפטיש שיהיה בשעת גמר מלאכה שכרי חלק אוחס לשנים וכו' המכה בפטיש כהא אי חייב וכל בעושה דבר שהוא גמר מלאכה כ"ז תולדת מכה בפטיש וחייב, אלמא שהם שני דברים ואינם שייכים זה לזה ועוד שכרי הרמב"ם שינה מלשון בגמ', דגמ' אמרין דף ע"ב רב ר"ז דאמר תרוויכו כל מידי דאית צוה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש ולפ"ז לפרש דהיינו דמיקר דחיוצא דמלאכה מכה בפטיש הוא גמר מלאכה אלא הרמב"ם הרי כתב וכל בעושה דבר שהוא גמר מלאכה הוא תולדת מכה בפטיש, א"כ גמר מלאכה הוא תולדת ולא פירושא דמלאכה מכה בפטיש, לכן נראה דהרמב"ם מפרש מתני' כפ"ט, דמכה בפטיש בטלמו היא מלאכה, וטעמא דמילתא דאשכחן כל המלאכות השונות התוא דכס מלאכות נפרדים שיש בכל אי חשיבות מלאכה חשז לנו עוד מלאכה אי וכו' מכה בפטיש וביינו מלאכה אומן שהמכה בפטיש הוא דבר כשייך לאומן וחייבין עליו בשבת וזה גיפא הוה חשיבותו שנקרא מלאכה בשביל זה, ולכן קתם הרמב"ם הדברים וכתב המכה בפטיש כהא אי חייב, דהיינו שאין חילוק כלל אם הכה ע"ג מקמר צוה לא על גבי כלי כיון שהכה בפטיש זה חשיבותו ומיקריא מלאכה, ואמרין עלה בגמ' דכל מידי דאית צוה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש, וביינו דמידי דאית צוה גמר מלאכה דמי למלאכה אומן וחייב משום מלאכה אומן ולכן האי מאן דשקיל אקופי מקיפי מגלימא חייב משום מכה בפטיש וכן כל דכוותיה דכיון דהוה גמר במלאכה דמי למלאכה אומן וחייב עלה משום מלאכה מכה בפטיש.

ולכן גבי במפיק מורקא כתב הרמב"ם שזו היא מלאכה כרופא ולא דייק כלל לכתוב שהוא גמר מלאכה, אלא דכיון שהוא מלאכה כרופא הוה מלאכה אומן וחייב משום מכה בפטיש ולכן מיושב עכשיו שפיר, דלא שייך כלל לחיוצ במלאכה אחת שחיס משום צוה ומשום מכה בפטיש דכי שייך לחייב מזה מלאכה אי משום שני חיובים, אלא אם במעשה האחת עשה באחת שני מלאכות נפרדים, כמו למשל אם קלר ונטע כאחת או שלש ואפ"כ כאחת או כל שכמותם שצמטש אי יעשה שני מלאכות אלא מכה בפטיש בא אמרין דאיהו מלאכה שיש צוה חידוש פצולה ומלאכה מלך עמך אלא דחשיבות מלאכה באומן מחשיב לזה מלאכה, דמלבד כל המלאכות שיש בכל אי חשיבות מלאכה ישנה עוד חשיבות כהא פטיש וכן כל מלאכה אומן ג"כ מחשיב את המלאכה ונקרא עליו שם מלאכה וא"כ אם עשה אחת מן המלאכות באומן

מפני שהוא מקלקל, והמבעיר נדישו של חברו או השורף דירתו חייב אע"פ שהוא משחית מפני שכוונתו להנקה משונאו והרי נחקררה דעתו ושכבה חמתו ונעשה בקורע על מחו או בחמתו שהוא חייב.

בהא דאמרינן מדאילטריך קרא למישרי מילה הא חובל בעלמא חייב ומדאסר רחמנא בעצרת צת ככן הא מצעיר בעלמא חייב כקשו בחוס' בשבת דק"ו ע"א דלילף כולל מילתא מהבער דכבער איכא נמי נטילת נשמה וחירול דחסס הקלקול צא בשעת כתיקון אבל לענין בעצרת כתיקון צא אחר כקלקול ועוד חירול משום דצאמת חיינו אומרים דמשום נטילת נשמה לא חייב משום דכא דכא מקלקל ורק משום דכבער לא דמי שבת דמקלקל דכבער חייב, וקש דלכתי מניל דמקלקל דכבער חייב אימא דכל באיסור הוא דוקא משום נטילת נשמה דלפינן ממילא דמקלקל דכבער חייב, אלא דנפשיטות יש לומר דכא בקרא כתיב לא חצצרו ועודם דבאיסור משום דכבער לא משום נטילת נשמה רק דע"כ חוס' לא דייקו כן דלפי"ז לא כקשו מעיקרא כלום וע"כ דניחא לכו למיפק מלא חצצרו גם אי באיסור משום נטילת נשמה משום דצאמת גבי בעצרת צת ככן מה שזרפין איחס דכפחילא אס' אפי' ביתא פחילא מוכנת מערב שבת נקרא עיקר דכבער צת ככן דכבער שזרפין אותה דכפחילא של אבר וזה ג"כ דכבער כיון דכא חולדות כאש ושורף, וא"כ משמע דחוס' ק"ל דמי"מ כיון דנחא מעשה הוא אין ככר דכחיו יכ"י רק משום דכבער וא"כ קשה כניל, ועוד יותר קשה לפירש"י דמפרש מה לי ביטול פחילא דחייב על ביטול דכפחילא משום ביטול וכן מוכח צינמות ד"ו וא"כ מוכח ע"כ דלא חצצרו הוא לאו דוקא אלא ופיתא שלל נשדוף את צת ככן יכ"י כמלאכה מאיזה אב שיהי' ולא איכפת לן אס' כמלאכה הוא ביטול דכפחילא (וע"כ לריך לומר לפירש"י דאיא לעשות דכפחילא מערב שבת וי"ש עשיית דכפחילא אינה לריך שכי' כלל ותיקף נעשים, וא"כ אי נגמר דינה של צת ככן מחמתו וכבר הכינו דכפחילא למכ לא שרפו אותה דאסור לענות את דינה, וע"כ דלא חייב אפשר לעשות דכפחילא מחמתו וצוה חייב רשות לכמתין כיון דדינה דכפחילא וא"כ לריך לעשות בשבת דוחק דעל עשיית דכפחילא חייב שבות ועל כנתניה לחרך פ"י כבר לא חייב שבות בערב שבת דזכ דוחק, עכ"פ מוכח מד' רש"י דכא משום נטילת נשמה).

והנה כרמזים פסק דחובל הוא משום מפרק ונטילת נשמה הוא דוקא בשוטט דוטט צאמת כנשמה אבל חבלא אין צה משום נטילת נשמה, ולדברי כרמזים מוסבר יותר הא דאמרינן חובל ולריך לכלבו דבענין נטילת נשמה לא שייך ללרף הא דלריך לכלבו דגבי נטילת נשמה כעיקר הוא כנטילת וזה חייב משאל"ג, אבל משום מפרק מוסבר שפיר. ולפי"ז ניחא הא דאין לומר דכבער צת ככן מחייב משום חובל דהא אין כאן משום מפרק כלל, ומשום נטילת נשמה חשיבא משאל"ג, אלא דצאמת משמע דכרמזים אינו מפרש כדחוס' דקאי אליבא דר"ש דהא כרמזים לא פסק דין דחובל ולריך לכלבו שאני מכל דמקלקלין ולא דין דמקלקל דכבער חייב וע"כ משום דקובר דכא אליבא דר' יכוזה דמחייב משאל"ג, דאי כחוס' חייב לו לכתוב דין דכל דמקלקלין פטורים חוץ מחובל ולריך לכלבו, (אך צאמת גס לפי כרמזים מוסבר דוקא לפי שיטתו שהוא משום מפרק דאס' חייב משום נטילת נשמה חייב כדיון כמו חופר גומא וא"ל אלא לעפרא) וע"כ דכרמזים אינו מפרש כפ"י כחוס' דחובל ולריך לכלבו הוא אליבא דר"ש, אלא כפירש"י דכא אליבא דר"י ואליבא דר"י חייב שפיר גם אס' באיסור משום נטילת נשמה, אך דברי יתכנו לשיטת כרמזים ולפי' כחוס' דקאי אליבא דר"ש.

עכ"פ

צא"פ שיש ע"ז גם שם מלאכה אומן עכ"פ הא לא עשה שני מלאכות כלל ובשני חוספית חשיבת לא יתחייב, ולכן שפיר בעייל שופרא דקופינא דמרא או העושה נקב צול של תרנגולים או חייב משום צינה לא שייך לחייבו ג"כ משום מכ דפטיש, ובצאמת בכל מילי דמלאכה שבת אי חייב גזר מלאכה וכא עושה כגמר מלאכה יש לחייבו ג"כ משום מכ דפטיש, אלא דכרמזים ר"כ צה להשמיטו שהעושה נקב בכל דבר בין בצץ בין במחכת בין בצנין בין בכלים כ"ז חולדת מכ דפטיש ומשום דחנן במחתי דבקידח חייב וכיינו משום מכ דפטיש וי"מ גם בעושה נקב צנין אס' לא חתרו צי משום צינה אלא משום מכ דפטיש.

וכן לקמן צ"כ כ"ג דאירי לענין עושה נקב בחצית שכא כלי וליכא לחיוצי משום צינה, כתב ג"כ שהעושה נקב כ"ש שכא עשוי להכניס האורח ולהילא הכבל כמו לול של תרנגולים כ"ז חייב משום מכ דפטיש לפיכך וכו' וכיינו דס' ר"כ לצא דבעושה נקב בכלים דס' לא שייך לחיוצי משום צינה דאין צנין בכלים וכניל ואפילו בעושה כלי מחדש כמו שביארנו, ולכן לא נשאר אלא חייב מכ דפטיש, ולכן כתב בעושה נקב וכו' כמו צול של תרנגולים, חיינו נקב צה שכא עשוי להכניס ולהילא, דכלול של תרנגולים יש ג"כ בחייב דמכ דפטיש וכניל אלא דס' לא נריך לזה כיון דאיכא נמי חיוצי דכוכ דכוי צינה ממש וכניל.

פרק יא

הלכה ז' המחחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב והוא שיחכוין למדת ארכו ומדת רחבו ויחתוך בכונה שהוא מלאכה, אבל אם חתך דרך הפסד או בלא כונה למדתו אלא כמתעסק או כמשחק הרי זה פטור, הקוטם את הכנף ^{אוצר החכמה} הרי זה תולדת מחחק וחייב וכן המגד ראשי בלונסות של ארו חייב משום מחחק, וכן כל חתיכה שיחתוך חרש עץ מן העצים או חרש מחכת מן המתכות חייב משום מחחק, הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצוץ בו שיניו או לפתוח בו את הדלת חייב.

הנוטל קיסם, ע"י צמי"מ מכ שחמכ צה, וכנה כרמזים כתב קיסם של עץ וצמי"מ לא נזכר של עץ ומיירי צא"כ צחמכ קשין כדמוכה ממכ דאצרו חכמים לא יקטמו אלא מאכוס של צחמכ מוכה דכא צחד מילתא, ובעיקר דינא משמע גמ' דלרי"א חייב משום חיקון כלי אבל זה שייך דוקא אס' יש צנין בכלים, וכרמזים כתב כאן משום מחחק, ויש לומר דמשום כחי קובר ר"א דחייב אפי' צקשין כיון דעשתו עכ"פ לעשיית כלי אבל משום מלאכה מחחק כיון דעיקרו צעור לא ילפינן אלא צמה דלא חייב אוכלין כלל, ולפי"ז צא"כ צחמכ קשין פטור אבל אסור וזהו שכתב בכלי ח' כל דבר שכא ראוי למאכל צחמכ כגון חנן ועשבים לחים מותר לקטום אותן בשבת ומצאנו דדוקא לחים מותר אבל קשין אסור, ומכ שלא הזכיר מפורש דבקשין פטור אבל אסור נראה דקמך על מכ שכתב בפ"ג כלי ו' אין חותכין שפופרת של קנה מפני שכא כמתקן כלי וע"כ כונתו צא"כ צחמכ קשין דאלי"ס חייב כמש"כ כאן.

פרק יב

הלכה א' המבעיר כל שהוא חייב והוא שיהא צריך לאפר אבל אם הבעיר דרך השחתה פטור